

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍԻՍՏՈՐԻԱՆ

ԶՄԻՌՆԻԱՅ ԸՆԴՈՒՄ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1866

ՌԻՒ 772

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍԻՍՏՈՐԻԱՆ

ԶՄԻՌՆԻԱՅ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Այսօր օրագրութիւնները մեծ դժուարութիւնով կը յիշատակեն յարգելի կայսեր զահախօսութիւնը։ Սորինիկ - չորս լրագիրը յառաջ բերելով Նորին վեհափառութեան զրուցածները 'ի մասին սիրալիր միաւորութեան անդիպիւնի և պաշտօնի նաւաստը մղաց, որ անցեալ տարի տեղի ունեցաւ Հերպուր-կի մէջ, իւր խնդակցութիւնը կը յայտնէ որ եղբայր-սիրական համաձայնութիւնը օրոքսօրէ ևս ստաւել կը հաստատուի այս երկու ազգաց մէջ։

Մէքսիքայի և Սիւրիայի Նահանգացի վրայօք գաղղիացւոյ կայսեր զրուցածները լոյստանի թայմի և Տէլի թէ՛ կրօնք օրագրաց մասնաւոր ուշադրու-թիւնը կը դարձնեն։ Այս օրագիրներէն առաջինը կը քննէ, թէ խաղաղութիւնը զերպոյն օգուտ մըն է թէ՛ Վերսիլայի Միացեալ Նահանգացի համար և թէ՛ Լատինայի համար։

Յայտնի է որ Վաղարշի կառավարութիւնը ամեն տարի ընդարձակ Տեղեկագիր մի կը ղրկէ տէրութեան կառավարութիւնը վրայօք և կը ընդհանրացնէ զայն ազգա-յին երեսփոխանական ժողովոյն։ Այս տարուան Տեղեկագրոյն մէջ օմանեան կայսերութեանը վրա-յօք հետեւեալ կերպիւ կը գրուած է։

Պաշտօնատանի կայսերութեանը հետ մեր ունե-ցած յարաբերութիւնները այնպիսի վիճակի մը մէջ կը գտնուին, զոր կրնամք փախալի։ Օմանեան կառավարութիւնը զովքի ջանքիւ կաշխատի վար-չութիւնը բարեփոխու ու երկրին բերքը և ուրիշ նպաստամտոյց միջոցները զարգացնելու համար։ Կը քաջալերեմք միշտ զայնքան կառավարութիւնը, որ յարատեւ այս շաւղին մէջ։ Բայց 'ի փոքր - Վաղարի և Վրացի քանի մը հետեւոր տեղուանքէն, հա-սարակաց անդորրութիւնը չնոսրեցաւ ամենեւին օս-մանեան կայսերութեան երկրիներուն մէջ։

Յունաստանի գործոց վրայօք Վաղարի կառավար-ութիւնը յիշեալ տեղեկագրոյն մէջ յայտնէ կը խօսի։

Վերսիլայի Վրացի գործերը օրօրսօրէ ևս ա-ռաւել բարեփոխու վերայ են, և չէլատան մեծ տե-րութեանց մտածութեանցը վերստին ենթակայ կը լը-լայ։ Թէպէտեւ կը յուսացուի թէ ազգային կամքով ընտրուած և հրաւիրուած երիտասարդ վեհապետի մը շնորհիւ նոր ու բարեփոխութիւն մի պիտի սկսէր Յունաստանի համար, բայց ամուլ և անօ-գուտ յուզմունքը յարատեւեցին նաև յեղափոխական ճգնաժամէն ետեւ։ Վասնորոյ երեք պաշտպան տէրու-թիւնները համաձայնեցան պատուէր յուղարկելու Վրէնքի մէջ եղած իրենց երեսփոխանացը, որ չէլատայի քաղաքացի տեղեկի անձանց ծանր ու-շադրութիւնը հրաւիրեն 'ի վերայ վտանգաց, զորս անձնական մաքառումները և անոնցմէ ծագած ան-խնայութիւնը պիտի բերեն չէլատայի վերայ։ Յունաստան, թէ անոնց հայրենասիրութեանը ուղղուած հրաւերը պիտի լսուի, և այս խրատները պիտի դադարեցնեն իրաց այնպիսի վիճակ մի, որ թաղաւո-րութեան հաստատուելու արդիւնքով, կրնայ ցաւալի շփոթութիւններ պատճառել Յունաստանի մէջ։

Խաղարի մէջ կրօնական միաբանութեանց ջնջու-լու մասին եղած օրինաց առաջարկութիւնը Յունուա-րի 17-29ին բաժնուեցաւ ազգային երեսփոխանաց։ Այս օրինաց անօրէնութեանցը համեմատ միաբանու-թեանց իւրաքանչիւր անդամոյն, ըստ իւր հասակին, տարեկան հասոյթ մի պիտի սահմանուի, որ 600 ֆրանքէն աւելի և 96 ֆրանքէն պակաս պիտի չըլ-լայ։ Հաստատուելու եպիսկոպոսաց թիւը 63ք պիտի վերածուի, որոց տարեկանը 24,000 ֆրանքէն աւելի և 12,000 ֆրանքէն պակաս պիտի չըլլայ։ Զնջուած

միաբանութեանց ընչից մէկ մասը տեղական բնակ-չաց հասարակաց անտուկին պիտի սահմանուի, բայց յայտնաւ յատուկ դրամարկ մի պիտի կարգադրուի կաթոլիկ կրօնին պաշտաման ծախուցը համար։ Իսկ միս մասը պիտի նուիրուի 'ի նպատակ քաջա-նայից որոնք արժանաւոր ծառայութիւններ մատու-ցին եկեղեցւոյն և տէրութեան, 'ի նորոգութիւն ե-կեղեցեաց, 'ի քաջալիրութիւնս, 'ի նպատակ հաս-րակաց կրթութեան և ուրիշ բարութիւններ ընելու։

Այս օրինաց առաջարկութիւնը քննուելէ ետեւ, տարակոյս չկայ թէ Խաղարի ազգային ժողովէն պիտի ընդունուի։

Վաղարիական ամուսնութիւնները, այսինքն տեղա-կան իշխանութեանց միջոցաւ ամուսնանալը, սկսաւ և 'ի դործ կը զարուի Խաղարի մէջ։ Կը հաստատեն թէ այս նորահաստատ օրինաց պաշտպանութեամբ շատ քահանաներ ևս ամուսնացել են։ Վասնից հո-մեական քահանաները մինչև Երեսփոխ 1073 տարին կամուսնանային, և յետ այնորիկ երբոր Վրացի որ եօթներորդ Կապը Հոռոմի աթոռը նստաւ, իւր առա-ջին գործը եղաւ քահանայից ամուսնութիւնը ար-դիւնք։ Ուստի կերեւի թէ Խաղարի քահանաները կուզեն այժմ հետեւի նոյն ընթացքին որուն հո-մեական կղերը հետեւեցաւ մինչև 1073 թուականը։

Վերսիլայի - Խաղարի Թագաւորին չորրորդ որդին ծաղկահասակ Օտտոնէ իշխանը ինչուորի 10-22ին վախճանեցաւ ճէնովայի մէջ։ Վրին Բարձրութե-մարմինը փոխարեքցաւ Սուրբկայի մայր եկեղեցին 'ի Վրինայի մօտ։ Այս տարածամ կորուստը մեծ արտաւթիւն պատճառեց Խաղարի Թագաւորին հայ-րական սրտին, որ փութացաւ երեք ամիս պաշտօնական սուգ սահմանելու։

Սուրբկայի օգոստոսական կայսրը մօտերս հրամանա-դիր մի յուղարկեց իւր տեղակալին որ 'ի վարչա-նիս, 'ի մասին Բոլնիայի հասարակաց կրթութեան Այս հրամանագրով զանազան օգտակար կարգադրու-թիւններ կը նորոգուին, այսինքն հրաման կը տրուի կրթարաններ և դասատու պատրաստող դպրոցներ հիմնադրելու 'ի պէտս բոլնիացւոյ, Ռուսաց, հոռ-մեական ինչուաց, Վերսիլայացւոյ և Խիւսիսիայացւոյ։ անմասնաւ աղջկանց համար դպրատուններ բանալու պատուէր կը տրուի։ Այս ամեն վարժարանաց մէջ բոլնիացւոյ լեզուն և պատմութիւնը, նմանապէս Ռուսաց լեզուն և պատմութիւնը դաս պիտի տրուին։ Կրօնական դաստաւարութիւնը՝ իւրաքանչիւր ազգա-յնոց աշխարհական քահանայից պիտի յանձնուի։ Վերջապէս յիշեալ կայսերական հրամանագիրը բոլորովին հեռու է քաղաքական հակամտութիւններէ։

Բրիմ գոթապետին Յունուարի 8ին Բորթոկալի երկիրը մոտեւ զաշտօնական կերպիւ կը ծանուցա-նեն, Տեղեկաբար Սպանիայի ապստամբական խոռ-վութիւնը կատարելապէս զսպուած կը համարուի։

Վերսիլայի ճորտաւ սո Վոմբէրի լրագիրը կը-սէ, թէ Բրիմ գոթապետը պիտի ընդունուի Բոր-թոկալի մէջ իրրե սպանիացի մը, որ աշխատեցաւ ազատելու իւր հայրենիքը 'ի բռնութենէ, բայց իւր աշխատութիւնը անօգուտ եղաւ։

Միացեալ Նահանգներէն հասած լուրերը կը-ծանուցանեն թէ Հարաւային Նահանգացի վաղեմի նախագահ միսոր Ճիֆրսըն Տէվիսին դատը պիտի ուշանայ մինչև որ Հարաւի մէջ քաղաքական իշխա-նութիւնը կատարելապէս վերահաստատուի։

Վաղարիներէն լրագրի մը գրածին նայելով Միա-ցեալ Նահանգացի երկրագործութեան բերքը խեղճ վիճակի մէջ կը գտնուի այժմ։ Թէպէտեւ Հարաւային Նահանգացի մէջ հասարակապետութեան կողմանէ զբաւուած բամպակը, որ Յունուարի մինչև ցվերջ

'ի եկեղեցիների Լատինայ յուղարկուեցաւ, 12-13 մի-լիոն լիտա սթէրլին բռնեց, եակայն 1866 Յուն-ուարի 1ին, գրեթէ բան մը մնացած չէր, բայց 'ի մնասեալ ու անպիտան բամպակներէ։ Իսկ նոր հունձը՝ ամենէն ճիշտ հաշիւներուն համեմատ, հա-ջիւ թէ 500,000 հակի պիտի հասնի։ Վրացիներն հունձը, որ 1866ին 340 միլիոն լիտա սթէրլին ար-ժէք բերաւ, 1865ին հաջիւ թէ 179 միլիոն լիտայի հասաւ։ Բեդրօլի կոչուած ողբից իւղին հունձը՝ նմանապէս մեծապէս նուազեցաւ։ Բայց աւելի ցա-ւալին այն է, որ շատերուն ալ մեծ անհանգստու-թիւն կը պատճառէ, արմատաց հունձը օր ըստ օրէ չափազանց նուազութիւն գտնելու վերայ է, վասնից աղաւառած սեւամորթ գերիները աշխատել չեն ու-զեր իրենց ազատ կամօքը։

ԱՐԳԱՅԻՆ

Ըրշաւուոյ 768 թուովը ծանուցինք թէ Խաղարի մէջ Ռուսիայէն Վերսիլայի անուամբ հզօր միա-բանութիւն մի կազմուելու վերայ է, բաղկացեալ քաղաքիս Հայ երեւելիներէն, Ռուսիականներէն և Ռուսիականներէն։ Այս ընկերութիւնը արդէն կազմուեցաւ, որուն հիմնադիր անդամները 10 հոգի-ն են, այսինքն

Մեծարդոյ տեարք
Ստեփան Զէլիկ Ստեփան Ոսկանեան
Պ. Մ. Ալֆիարեան Սահակ Եւսեփեան
Յով. Մաքսուտօֆ Գրիգոր Լապտեան
Պ. Ռ. Պէրկամալեան Վալտեր Վէման
Լնտոն Լապտեան Ստեփան Վարպետեան։

Ռուսիայէն Վերսիլայի, որ արդէն իւր առ-եանը կազմած է իրեն ատենապետ ընտրած է պա-րոն Ստեփան Ոսկանեան հայրենասէր գիտնական երիտասարդը, Ռուսիայէն Վերսիլայի, կը ընտրէ փութապէս իւր կառավարութիւնը հրատարակելու հանգրձ պատուական Յայտարարութեամբ մի, որ հետեւեալն է։ Վրացւոյս յաջորդ թերթովը պիտի հրատարակեմք նաև զՎաղարիցութիւնը։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՌԻՍՏՈՐԻԱՆՍԻՐ ԸՆԴՈՒՄ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Vae Soli!

Երբ նոր ընկերութիւն մը կը հաստատուի, անոր ան-գամները, ան ու զղակի կը պարտաւորուի իւր իրա-հասարակութեան առջև։ Նոյն առանձնութեան անկա-րողութիւնը և անկէ ծնած ամուլութիւնը, երբորդ՝ այն ուժ գին կարօտութիւնը զորոք մարդս ունի իւր նմանի-րու համար՝ ոչ միայն իւր նիւթաւոր այլև իւր միտքի և սիրտի վերաբերուած պիտոյքը հոգալու ժամանակ, Լա-ճիլլայի, մարդու կեանքը պաշտպանած է անթիւ վտանգներէ և ինքը չկրնար քաջ մ'առնուլ առանց իւր մօտուորներու օգնութիւնը և գիտութեան լոյսը բնութե-լու։ Այն բանէ առաջ ընկերութիւնը կը խնդրէ անկա-րթի՝ տոյցութեան և թէ՛ ծերութեան ատեն, թէ՛ բարօ-րութեան և թէ՛ թշուառութեան մէջ, թէ՛ սիրով բոլոր-բոլոր ժամանակ և թէ՛ վատութեան լքուած վայրկեանին թէ՛ թշուառութեան առջև և թէ՛ վտանգներու քով։ Վասն-զի 'ի բնէ կ'զգայ որ իւր երջանկութիւնը սիրտի և իւր զորութիւնը միտքի վրայ դրուած են, և միտքը կրնայ տեսական իշխանութեան մը հետ բաղադրուել իշխա-նութիւն։ Որոք իւր կամքը օտարներու բազմակողմէն գործ-կը գնէ կեանքիս գրեթէ ամեն պարագայներու մէջ։

Ռուսիականութիւնը անկարողութիւն կ'արտադրէ, ամ-լութիւն կը բերէ, ըսինք. և ինչո՞ւ համար արդեօր ա-մօթ պիտի սեպենք հրապարակաւ խոստովանել թէ մենք ամենքս, առանձնապէս, մեծ բան չենք արժէք և կը-ստպուինք, շատ հեղ, կամ կ'ըլլաւ բազմին դէմ՝ միմեա-կամ ձեռքերն իսկապա սպասել որ անտես դորութիւն

Եթէ քան տարւածն կուր զառն յիշատակէ մը ուրիշ բան չենք խղիւղի մէջ և եթէ օտարին ծիծաղը չար ժեզ, հաւատարմէր որ վերադարձն տղիւթեան զէմ՝ զինուրդը՝ տղիւթեան յիշատակ մը պիտի ձգէ, և ձեր վրայ փառք ու պատիւ հոսելէ ետքը՝ ձեր զաւակներուն պիտի տայ այն նոսրիական հուրը (փեօ սաքէ)՝ որով միայն կը պահուին ուսմանը սէրը և գիտութեան նշոյլը։

Երբ Սուլթան Սալահ-Է-Սուլթան պէս վեհ թագաւորի իշխանութեան ներքեւ ապրելու կը ջանկերով հասարակ, երբ անոր բարձր կամքով կրօնքի հոլովումը, հարստութեան եղած նախադրումը ու գրկանքը անհրաժեշտ է երբ թշուառութիւնը և հաւատարմութիւնը ձեր վրայ կը հասնին, վարժութիւն և գիտութիւն տալու ձեռք ոչ միայն մեծ վառք է այլ և անհրաժեշտ պարտք։ Սա պարտքը կատարեցէ՛ք, և այն ատեն Վրդ. զարուս Ոգին զձեզ չ'ուրանար ու իր շնորհով կը լուսաւորէ ձեր մատուց զաւակները՝ որոնք իրաւունք ունին նիւթաւ կան կեանքի հետ մէկտեղ մտաւոր կեանք խնդրել ձեզից։ Վասնզի միտքով և սիրտով մանաւանդ մարդս անասունէն կը զատուի և բարօրութիւն մը կը ստացի վաւ յիշել։ Եթէ լուսաւորութիւնը բարօրութիւն չ'ընտան, կեր կամ զայն ձեռք բերելու գործիք մը չ'է, և եթէ գիտութիւնը պաշտօն չ'ունի միտքը լայնցընել և սիրտը բարձրացնել լուսաւորութիւնը զատուի բաւ մ'է և գիտութիւնը՝ արտաքին զարգ. մը։ Տղայութիւնը կը ստացայ զարգում հազարից, սորով և ուսման աշխարհը ներկել, լայն յի վերջէ կ'զգայ որ ինքզինք կը փարէ և կ'ազնիւ արտասալ իր անմտութեան վրայ՝ եթէ անէ՛ք չ'ուրար իրեն վարժութիւն տուող գրագէտներու զէմ։

Ի զորոյցի, երբ ճշմարիտ ուսմանքով լուսաւորուելու կը ջանաւորենք՝ բարօրութեան արեւ կ'ուզենք աւելի և ոչ գիտութեան օրեր։ Հիմա ձեզ կ'իշխայ ընտրութիւն մը ընել և Ռատմասէր Ընկերութեան հետ ի սրտէ միասորել ինքնիշխ ուսումնականները զարոյց գրկելու։ Հոն այս տեսակ ուսումնականները պիտի հասկնան թէ ինչ է ուսումնասիրութիւն, և իմաստակները պիտի սովորին թէ ինչ է իմաստասիրութիւն։

Ս. ՏԵՆԱԿԵՏ, Ս. ՈՍԿԱՆԵԱՆ

Կըզմէմք Ուսումնասէր Ընկերութեան Հիմնադիր անդամաց բարեխախտ ջանքը. զոր քաջալերութեան օգնութեան արժանի կը համարիմք։ Սակայն յայտնի է թէ ամեն նոր Հիմնադրութիւն և նոր գործառնութիւն մի ի սկզբան իւր գիտարարութիւնները կ'ունենայ. ուստի Ուսումնասէր Ընկերութեան առջեւ ևս այս անտակ գիտարարութիւններ արդէն ելած են. որոնք խոհեմութեամբ և խաղաղասիրական ջանքով կը անդիմադրեն. վասնզի բոլոր Գիտնային Հայոց նպատակը միևնոյնն է. այսինքն սուրբ Մեսրոպեան զարդին և Հոփսիմեանց վարժարանին բարեկարգութիւնը և յառաջդիմութիւնը՝ կարելի եղածին չափ համաձայնել Գարուս յառաջդիմութեանց հետ։

Հետեւել նամակը Կալիթայէն յուղարկեցաւ մեզ ի հրատարակութիւն։

Կալիթար, 22 Դեկտեմբեր 1865։

Յարգոյ սէր,

Չմերային եղանակ տարւոյս այլափոխելու մինչ ցայս վայր չեմ մեզ գտնուողս անհոգիութիւն որոյ պատճառն ասի՝ ի Սեպտեմբեր ամսոյ հետեւ զազարումն անձրեւոյ, որ եւ լեւ իսկ առիթ ապականութեան եւ նուազման սերմանց՝ այն է ցորեան, որից՝ սիւնեան եւայլն. ուստի զին պարեմից օրըստօրե աճի եւ դժուարանայ կեանք հասարակաց՝ մանաւանդ ջրաւորաց։

Պաշտօնական գրութեամբ սրբազան Մովսէս արքեպիսկոպոս բնակալ Առաջնորդին Ջուղայու վանաց առ գերապատիւ տէր Զորաբ Մ. Մանուկեան Եկեղեցւան, ի 17 հոբորդում ամսոյս եկեղեցին մեր տեղոյս՝ քեպետ տխուր՝ այլ մեծաշուք հանդիսի կատարեաց զհոգեհանգիստ երբ երանեան Մատթոս կարողիկոսի այսպէս։

Թագն եպիսկոպոսական ընդ մարգարտայեռ վաւասար եւ ոսկեմանց եմփոխանաւ, խաչիւ եւ Առաքարանաւ բազմեցուցեալ ի վերայ սեւաթղ տրապիզի յաւագ դասուն կողմ սեղանի՝ յայս կոյս եւ յայն կոյս յուցեալ զմոմեղենս, որպէս եւ բոլոր ջահս։

Ի սկսանի խորհուրդ խորին՝ երգոյն զգեստաւորութեան սրբոյ Պատարագի՝ սգազանգակ եկեղեցոյն սկսաւ զամ քան զգամ ցաւարտ պատարագին հար-

կանել. զինի, «Առաքելոց սրբոց» երգոյն՝ ընկերցաւ ի սեղանի գոմագիր վանահօրն Ջուղայու, ապա գերապատիւ տեառն Յովնանու. Խաչիկեան խաչակիր աւագերիցաւ դարձուցեալ գերեզն ի ժողովուրդն ի վերայ «Հովի» քաջ՝ բնաբանի համառօտ եւ սգոյս կատարմն ինչ արար յուշածելով զընթրն եւ գործանաւորութիւն ճանգուցեալ Հայրապետի՝ քե՛ ի պատրիարքութեան ի 4. Պոյիս եւ քե յընդհանուր եպիսկոպոսապետութեան յեջմրածին՝ եւ քե ի գրաւոր երկանցն, գորս անջինջ եւ անմահ յիշատակ պատարագեալ Ազգիս եւայլն։ Մաղբեյով եւ հետեւապէս զաջորդութիւն հօգորի եւ արժանաւորի ուրոր լիթոն սուրբ ի տեղի, որպէսզի բախցէ օգնու իմն անկեալ եւ անտեղանջ ազգին առքերէն. եւ հօտիս բանաւոր ղզի հեգորեան եւ զնորն երախտագիտութեան ի ճանաչել զհովիւս՝ գրարեարս եւ զաշխատաւորս տանն Ազգի, եւ այսպէս յանգաւորեալ գրանն՝ օրհնեաց եւ զազգս Հայոց։ Ապա պատարագից քահանայն սկսաւ «Ես առաւել գեպիսկոպոսապետն», յիշելով զհանգուցեալն ըստ ծիսի Հայաստանայց սուրբ եկեղեցոյ եւ զինի պատարագին վճարեալ զկարգ պաշտօնին, զարձաւ ժողովուրդն ի տիրութեամբ ի տուն։

Յասէն նոյն գործերէն եւ գործանաւորութեան յաջորդին հանդերձեալ՝ քեքս իմն քերես ունեց բուեցաւ խնդիր, այլ ըստ մեզ՝ գործ առաջին եւ խնդիր եական, մանաւանդ ի ժառանգիս անխաւանութեան մերում՝ յորում նոյնինքն կարողիկոս իբրեւ քաղաւոր պարտաւորի լինաւ եւ գաւառի պակասութիւն մեր, ասելի է՝ զի երբ չ'ունիմք քաղաւոր, զհնէ ունիցմք հօր եւ ազգային կարողիկոս գոյիս եւ ղեկ նաւու եկեղեցոյ եւ ազգի, վասն ճանելոյ գծողութեան անսայրաք ի քաղցր եւ ապահով նաւահանգիստ. քաջ տրամախոհեալ՝ քե տկարութիւն գլխի քաղկացուցանէ գործերութեան անդամոց մարմնոյ։

Յասէն դարձեալ՝ գերախաղաղութեան ազգիս ոչ վայրապար, յորժամ գեւ եւ ասպար եկեղեցականաց ասին սեր համակրութիւն, ջերմեանդ հպատակութիւն, մանաւանդ եւ զօրեղ ձեռնուորութիւն ազգայնոյն, ոչ ապաքեն զգալի բուի ի քանի ամաց հետեւ եւ այսր՝ անհամաձայնութիւն պատուելի եւ քաղաքակիրք Պոյոյ ազգայնոյն մերոյ ի վերայ Սահմանադրութեան, գորմէ ազգային քերք անմիջապէս հառաչեն՝ եւ փողով գալարափողով գորտմական հնչեն յայտնաւ աշխարհի։ Այսօր ընտրութիւն անդամոց Վարչութեան՝ եւ ի վաղիս հրաժարումն նոյնի յուսահատաբար եւ անարգանք. զինչ առ այս անհանձնարար կանցս ժողովրդեան գործել բաւեւ կարողիկոս կամ պատրիարքութեան ամենայն գործերամբ եւ իմաստութեամբ իբրեւ գլուխ եւ հովաւապետ ազգին յօգուտ ընդհանուր, մինչ ի մանաւորն անգամ ընկալնուն ի ծոց՝ փոխանակ նպատկից գործարանս եւ գորտունցս յաներկիւնդաճաց. կարգն ինչ 87 լրագիր Կիլիկիոյ՝ որ ասի առեալ ի յանդիմանոյ 646 բուոյ Հաւատիս քերքի. կարէ որ հաւատեմ մեզ արդեօք՝ քե Բնութիւնն զկարողութիւն երկուց ձեռաց հաւատացեալ ի մին, եւ ոչ ուսուցեալ միոյն՝ լուսնալ զճիւս, եւ երկուցուց զերեսն։

Թէ իրաւացիս եւ քե յանիրաւս, ամեն ուրեք հոգեւորականք մեր յաներկիւնդաճաց անխիթր բամբախն՝ եւ իբրեւ վկայեալ դարոց վատահամբաւութեան նշանակեն, հագիւ երբեք խնամ ի պատուականագոյնն ընծայեալ եւ գլուխ ի վատարեւ տարորշեալ (քերես առաւել պատիւ յանարգա՝ ըստ մակերեւութին) եւ երբ այսպէս՝ զինչ քաջալերս լաւագունին, եւ զինչ վարձս ոգոյ բարձրաց ի յուսնոյն գրեթիս ծանուն վատահամբաւութեան. վնջ գայրակորեան աշխարհիս։

Սողոմ օրհնադիրն Արեւնացոյ՝ չիշխեաց ի հայրապետն հիմնել օրենք պատժոյ. եւ մինչ հարցին զպատճառն՝ ասաց, «Եկարձե քե մտցէ յերկիր ոճիր իմն զժողակ՝ յառնելոյ գլուխին ի սպանութիւն ծնողին»։ Սապէս եւ Լիկոյարգէս իմաստուն՝ օրհնադիրն Լակեղոնացոյ, չիշխեաց օրենս պատժոյ յերախտամոռս վերածել՝ ասելով, «Յուցանք եւ հրէ իմն եւ հաւատալ՝ ճանաչել գերախտաւորս, եւ բարեաց ընդդէմ նոյնի» առնել զգար։ Թնոյ այժմ յարիցեն օրհնադիրքն՝ եւ փոխիցեն գերասանակ մուաց եւ վարկուածոցն հակադարձ։

Չունիմք մերձաւոր յարացոյց՝ քան զման Երկուց հազարագլուտ անհատից, այն է կարողիկոսի եւ Շահնագարեան Կարապետ վարդապետի, որոց պաւասունն ի տանէ ազգութեան՝ չէ սակաւ ցաւելի։

մանաւանդ՝ յերաշտացեալ սովոր գիտութեան ժամանակիս։ Հարցանելի է քե զինչ վիճակ միաբարութեան կենաց նոյնի՝ եւ զինչ վախճանական ելիցն ի կենցաղեալ։ Մեռիւր ասէ՝ մինչ լամ զքեզ։

Թնոյ վայր մի աշխարհ իրաւաբանին լիցի՝ քե ով առիթ քերութեան եւ վատաբանութեան եկեղեցականաց. զի երբ ումեք տարակուսելի՝ ներիցէ մեզ ասել նոյնինքն դասք մարդկայինն ընկերութեան՝ յառաջ վարդոյն անքնին գոմանս անհատից ի պաշտօն ծանր հոգեւորականութեան, որ գուարբնոց երկնից անգամ ոչ հաւատացաւ, եւ հնոյն ուխտի անձնընծայութեան ի նոսա. այն՝ զայս առնէ անքնաբար, եւ զինի հայնոյն գնոսա հեքանաբար։ Ի վաճառական ձրի շնորհաց՝ իմն գործոց քոց լինիս անբաւարօր. ոչ ապաքեն տալ եւ զնելոյ եր ի քոյ իշխանութեան, յոր երբ վրիպեցար ի ճանաչմանս սեռին եւ գնեցեր գորակ իմն խառն ընդ այլոյ, չ'ամաչէս անդրէն զքեզ իբրեւ վաճառական անգետ առ այս ծանակել։

Երբ գիտես՝ ցոյց մեզ աղաչեմք, քե ուր ի ստորին կամ ի բարձրացոյն աստիճանաւորաց եկեղեցոյ՝ ինքնին վերացեալ ի պատիւ հոգեւորական, մինչեւ ընտրեալ ի ժողովրդեան եւ մատուցեալ ի նոյն։ Չայսմանէ ապացուցանէ քեզ կարգ ձեռնադրութեան եկեղեցականաց՝ սկսեալ ի ստորագունից ցարձրագոյն աստիճանաւորս, իմն զինչ ասէ, «Շնորհաւորք սուրբ Հայրապետ» որ եւ հաստատեալ հովիւ հօտին Բրիտտոսի, խնդրէ ի քե մայրս մեր սուրբ եկեղեցի՝ զի (զայս անուն) սարկաւագ ձեռնադրեցես մեզ ի քահանայ։ Տէս կարգ ձեռնադր. երես 74։

Անտեմօր դիմառաքաբար եկեղեցին ի տեղի ժողովրդեան՝ առնու զկոչմանց. ապա ուրեմն երբ նուիրեալն անարժան պատուհաս մեղաց նորին անհրէն ի նուիրողս եւ ի խնդրարկուս վերաման. եւ ով աս՝ երբ ոչ ժողովուրդն, անձնընծայ եւ անձնորաց. զի գոր չ'եր արժանի կոչման յեկեղեցականութիւն՝ բանաբար կոչմամբ գրկեալ եւ յալ կոչմանէ ազատ ծառայութեան, մոլորեցաւ ի խոտոր գնացն կենաց. անմ քեզ բարոյական սպանութիւն հոգեւոր ծնողի։

Ս. Կիցե որ քերես՝ քե ի նմին կարգի ձեռնադրութեան առնելի խրատ Գրիգոր Հօտորի, առ եպիսկոպոսունս տանեքումք յօդուածովք՝ գորս պարտին յուրի ունիլ, եւ նախ քան զընկել մի առ մի՝ ըստ խրատու Առաքելոյն զընել վաղվաղակի զձեռս ի գլուխ ուրուք. կարգն երես 58 մինչ ց69 եւայլն։ Ասիցեմք յայսմ վայրի գառակն հնոսարակեալ՝ քե «ձուկն ի գլխոյն ասի հոտեալ»։ զի երբ նորին իսկ եպիսկոպոսութեան ըստ մասին մեծի իսկզբանէ իմն իկիսասարկաւագութեան ցծայրագոյն աստիճան եպիսկոպոսութեան ընտրանաւ լինին կոչեցեալ, ընտրանաւ եւ բաշխելն զընտրոս սրբոյ ուխտի. ուստի որով չ'ափով չ'ափեալ՝ նովին չ'ափով չ'ափեն նոքա եւ գայս, եւ ըստ այսմ տուն Հօրն Ամենակալի՝ անդրափոխեալ ի տուն վաճառի։

Զինչ է կարգ՝ երբ ոչ պահպանութիւն հրամանի, ընդ որ եւ բանադատի երկիւղ սպառնալեաց յանձնագանգան։ Անն օրինակ քեզ՝ առաջիկայ խնդիր ընտրութեան նոր կարողիկոսի՝ ըստ կարգադրութեան օգոստոսիաւ կայսերն Բնուաց, յամի ցեառն 1836 Մարտի 11։ Կարդա յերկուսասան յօդուածոյ՝ ցրսաներդոյն, եւ ասա՝ զի երբ վրիպելն մին՝ հընար է յրուրիս խնդրոյն, հարկի ոչ։ Այն յառաջ վարի կարգն, այլ ի յրութեան բովանգակի երկիւղն անհնազանդութեան. զի ուր չ'իք կարգ գուրգընաց երկիւղիս սաստի, անդ է տեսանել խառնակումն ամենայնի։

Արտաքին պատմութիւնք ազգաց եւս զնոյն գաղափարն մեզ իմաստ. զի պատմի քե՝ Նաբոլեոն Ա. կայսրն Գաղղիոյ՝ ոչ գտեալ զհնարս անդորրու կառավարութեան երկրին, մինչ ոչ ի տանէ ժողովրդեան ի բանակ մարտի բացահանեալ ցտգետ եւ գաներկիւնդաճ եկեղեցականս։ Ուստի եւ մեր որպէս ազգ՝ ի տար հորիզոնէ աստի, ի գունս անկեալ ձեռնամաճ աղաչեմք՝ ոչ առ հոգեւորականս մեր որ ընդ ծանր լծով ստրկութեան եւ վատաբանութեան սամետեալ՝ այլ առ ազատ եւ ձեռնահաս ազգակիցս, բնդ գայալիս հնար ինչ մարքութեան եւ ջրոյ եկեղեցոյն հնարիցեն, եւ բողեալ զմեռեալսն՝ ի վերայ

